

SAMLINGSPLAN

2018-2022

UTVIKLING OG FORVALTNING

BYMUSEET.

BYMUSEET I BERGEN

Innhold

INNLEDNING	5
1. SAMLINGENE I DAG.....	6
1.1 Alvøen hovedbygning	7
1. 2 Bergen Skolemuseum	8
1.3 Brannhistorisk samling	9
1.4 Bryggens Museum	10
1. 5 Damsgård Hovedgård	10
1.6 Gamle Bergen Museum	11
1. 7 Hordamuseet	12
1. 8 Håkonshallen og Rosenkrantzårnet.....	13
1.9 Lepramuseet St. Jørgens Hospital/De medisinsk-historiske samlinger i Bergen	14
1.10 Oppsummering	15
2. PRIORITERINGER I VIDERE SAMLINGSUTVIKLING OG BEVARING	16
2.1 Generelle tiltak i planperioden	16
2.2 Regionalt ansvar	17
2.3 Bymuseumssamlingen	18
2.4 Alvøen hovedbygning	18
2.5 Bergen Skolemuseum.....	19
2.6 Brannhistorisk samling	20
2.7 Bryggens Museum.....	20
2.8 Damsgård Hovedgård	20
2.9 Gamle Bergen Museum.....	21
2.10 Hordamuseet	22
2.11 Håkonshallen og Rosenkrantzårnet.....	23
2.12 Lepramuseet St. Jørgens Hospital	23
3 FORVALTNING AV SAMLINGENE.....	24
3.1 Generelt.....	24
3.2 Inntak av gjenstander.....	24

3.3. Dokumentasjon	25
3.4 Forebyggende bevaring	26
3.4.1 Håndtering	26
3.4.2 Biologisk aktivitet	26
3.4.3 Rengjøring	26
3.4.4 Klimatiske forhold	26
3.4.5 Lys	26
3.4.6 Skadelig materiale	26
3.5 Magasinerings.....	27
3.6 Prioritering i samlingene	27
3.7 Innlån og utlån	27
3.8 Deponering.....	27
LITTERATURLISTE	29

INNLEDNING

Bymuseet i Bergen drifter og forvalter flere museer og samlinger i Bergen kommune. Det er store kulturhistoriske samlinger innen sosialhistoriske, landbrukshistoriske, byhistoriske og institusjonshistoriske felt fra reformasjonen og fremover, med nærmere 100 000 gjenstander og 90 000 foto. Denne planen søker å stake ut kursen for videre utvikling og forvaltning av samlingene. Immateriell kulturarv, bygninger/bygningsdeler, rekvisitter og levende samlinger er ikke inkludert i denne planen.

Stiftelsen Bymuseet i Bergen ble etablert 1. juli 2005 gjennom en konsolidering av Gamle Bergen Museum, Håkonshallen og Rosenkrantzårnet, Bryggens Museum, Bergen Skolemuseum, Lepramuseet St. Jørgens Hospital, Damsgård Hovedgård og Alvøen hovedbygning. Hordamuseet ble en del av Bymuseet 1. januar 2007. Bymuseet forvalter samlinger ved alle disse museene, med unntak av Bryggens Museum, hvor samlingen forvaltes av eier Universitetsmuseet i Bergen. Bymuseet har også forvaltningsansvaret for den brannhistoriske samlingen. I tillegg er det opprettet en egen samling i eie av Bymuseet.

Bakgrunnen for arbeidet med samlingsplan er behovet for et mer langsiktig plandokument enn den årlige virksomhetsplanen. Bymuseet vedtok en samlingsforvaltningsplan i 2011, som skulle rulleres. Den inneholder ikke plan for utvikling av samlingene og det ble bestemt å skrive en ny plan, der både status, utvikling og videre forvaltning er inkludert. Målet med denne planen er at den skal gi et statusbilde og føringer for videre innsamling og prioritering, samt beskrive rutiner for forvaltning.

Eierskapet til samlingene er fortsatt hovedsakelig knyttet til ulike eierstiftelser, men signaler fra flere hold tilsier at vi bør se nærmere på om dette er den beste løsningen for forvaltning av museumssamlingene i fremtiden. Samtidig som denne planen slutføres, er Bymuseet i ferd med å forhandle frem nye driftsavtaler med eierstiftelsene.

Bymuseet har i flere år prioritert samlingsforvaltning og hatt større økonomiske ressurser og muligheter til utvikling og bevaring av samlingene enn før konsolideringen. Dette har blant annet resultert i nytt hovedmagasin og en gradvis utflytting fra dårlige magasiner. Det at vi nå i større grad ser flere samlinger i et større bilde, gjør at vi oppdager en overrepresentasjon av enkelte gjenstandstyper og tidsperioder. Samtidig avdekkes vesentlige mangler på enkelte felt i samlingene. Det er både behov for en tydeligere profil for den enkelte samling og en mer helhetlig strategi for videre utvikling av samlingene.

En gradvis og systematisk gjennomgang av samlingene gir bedre oversikt og bedre grunnlag for prioritering av hvilke gjenstander vi skal bevare som museumsgjenstander for fremtiden. Vurderingen blir gjort både for å sørge for mer representative samlinger og for å sikre forsvarlig bruk av fellesskapets midler.

Arbeidet ble påbegynt som en del av prosjektet «Prioritering og avhending – retningslinjer og metode», støttet av Norsk Kulturråd. Prosjektet var initiert av Bymuseet i Bergen og ble gjennomført i samarbeid med Randsfjordmuseene AS og Oslo Museum. Arbeidet resulterte i to publikasjoner: «Retningslinjer for avhending. Prioritering, avhending og destruksjon av kulturhistoriske museumsgjenstander» og «Å rydde i fortida – for framtida.

Prioritering, avhending og destruksjon i museumssamlingar»¹. Prioritering i samlingene er nå en innarbeidet del av samlingsforvaltningen ved Bymuseet i Bergen og bygger direkte på erfaringene fra dette prosjektet.

I del 1 presenteres status for de ulike samlingene med fokus på fire hovedtema: samlingshistorikk, innhold i samlingen, magasinforhold og registreringsstatus. Bymuseet ønsker en mer målrettet utvikling av de ulike samlingene i fremtiden og det nedfelles derfor fokusområder for de enkelte samlingene under punkt 2. Punkt 3 tar for seg overordnede rutiner for forvaltning av samlingene.

1. SAMLINGENE I DAG

Samlingene Bymuseet i Bergen forvalter er knyttet til utvikling og levekår i Bergen og omland. De har delvis blitt bygget opp etter mer eller mindre målrettet innsamling innen enkelte fagområder/tema, og delvis ved hjelp av det som til enhver tid har blitt tilbudt som gaver. Dels er det bevisst samlet inn gjenstander av samme type og av nokså lik utforming og funksjon for å bygge en mest mulig komplett samling. I andre tilfeller hadde man manglende oversikt over hva de voksende samlingene inneholdt, noe som førte til at gjenstander ble tatt i mot for å være på «den sikre siden», slik at enkelte samlinger fikk relativt mange nokså like gjenstander. Videre var det i oppbyggingsfasen av de ulike samlingene trolig få krav til hvor og hvordan gjenstandene skulle magasineres, og dette har dermed ikke vært vektlagt i vurderingen av hva som skulle tas inn i samlingen. Det er i dag både større bevissthet og kunnskap om hva som kreves av fysiske og klimatiske forhold for at museumsgjenstander skal kunne bevares på en tilfredsstillende måte.

Magasinforholdene er svært varierende og store deler av samlingen er fortsatt magasinert i lokaler med uegnede bevarings- og sikringsforhold. I 2013 overtok Bymuseet et tilpasset lokale som skal brukes som hovedmagasin for alle samlingene. Forholdene var langt på vei akseptable ved overtagelse av bygget, og i tillegg er flere utbedringer foretatt i etterkant. Den største, gjenstående utfordringen er å sikre et mest mulig stabilt klima. Fra 2013 til 2017 er det flyttet ut av rundt 1 100 m² uegnede magasinlokaler. Dette gjelder både leide lokaler, som hovedsakelig huset gjenstander fra Hordamuseets samling, og flere arealer på Gamle Bergen Museum. Prosessen med utflytting fra dårlig egnede lokaler er tidkrevende og vil fortsette over mange år. Fellesmagasinet for museene i Hordaland har rundt 1 200 m² gode magasin og det anslås at vi maksimalt kan ta sikte på å huse rundt 10 % av samlingene der. Bymuseet har ved utgangen av 2017 flyttet inn rundt 5 000 gjenstander, og har hele tiden vært det museet som har flyttet størst mengde gjenstander. Det planlegges et nytt fellesmagasin, men tidshorizonten er usikker da hverken tomt eller finansiering er på plass per mars 2018.

Rundt en tredjedel av museumsgjenstandene er digitalt registrert i databaseverktøyet Primus, og det er dermed et relativt omfattende etterslep. Det har tidligere vært brukt tilvekstprotokoller, ulike registreringsbøker og kartotek-kort, samt Win-Regimus (forløperen til Primus).

---

¹ Begge publikasjonene er tilgjengelige på Kulturrådets nettsider: <http://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/retningslinjer-for-avhending>
<http://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/a-rydde-i-fortida-for-framtida>

1.1 Alvøen hovedbygning

Historikk

Alvøen er et av Norges eldste industrimiljøer og er spesielt kjent for produksjon av papir. Alvøens Papirfabrik AS var eid av Fasmer-familien og var i drift fra 1797 til 1981. Kjernen av det som er dagens hovedbygning ble trolig bygget på 1790-tallet, men fikk sin nåværende form etter en større ombygning rundt 1835. I 1923 ble hovedbygningen fredet, men ble ytterligere bygget ut og modernisert på 1930-tallet. Hovedbygningen med innbo og omliggende eiendom ble overdratt til Stiftelsen Alvøen Hovedbygning av familien Fasmer i 1955. Medlemmer av familien Fasmer bodde i hovedbygningen frem til 1981. Fra 1983 frem til konsolideringen i 2005 ble anlegget og samlingene administrert av Vestlandske Kunstindustrimuseum. I tillegg til hovedbygningen med uthus og hage/park, hører også en arbeiderbolig med til museumsanlegget.

Innhold i samlingen

Gjenstandene i samlingen er knyttet til Fasmer-familien og stedet Alvøen med sin kultur-, industri-, sosial- og familiehistorie. Samlingene inneholder i hovedsak inventar fra hovedbygningen som porselen, bøker, møbler, malerier, tekstiler og sølv. Det finnes også enkelte eksempler på produkter laget ved papirfabrikken.

Magasinforhold

Noe materiale er flyttet til Fellesmagasinet for museene i Hordaland, men ellers er de magasinerte gjenstandene i hovedsak oppbevart i to rom i hovedbygningen. Dette er ikke gunstig, hverken med tanke på langsiktig bevaring eller gode sikringsforhold.

Registreringsstatus

En del tekstiler er registrert i Primus i forbindelse med flytting til Fellesmagasin for museene i Hordaland. Bøkene i biblioteket ble registrert i 2010-2011. En stor del av gjenstandene som er utstilt ble gjennomgått i 2008. De var da registrerte med signaturen S, noe som er forbeholdt Stortinget. Signaturen for samlingen ble derfor endret til AHS (Alvøen Hovedbygning Stiftelsen). En del gjenstander er merket på nytt og fotografert. I 2014 tok vi inn en samling bøker i samlingen, de aller fleste fra *Alvøens bibliotek*, et eget bibliotek tilgjengelig for arbeiderne/beboerne i Alvøen. Bøkene er registrert og det er i alt 933 titler som har tilhørt dette biblioteket.

Eierskap	Stiftelsen Alvøen hovedbygning
Museumssignatur	AHS
Anslag gjenstander totalt	4 000
Registrert i Primus	2 636 (derav 85 foto)
Registrert i Primus med bilde	1 754 (derav 21 foto)
Publisert Digitalt Museum	1 326

1. 2 Bergen Skolemuseum

Historikk

Til tross for at Bergen Skolemuseum ikke åpnet for publikum i sin nåværende form før i 2003, har samlingen en mer enn hundreårig historie. Helt siden Bergen skolestyre i 1903 vedtok å opprette et skolemuseum i Bergen har det vært samlet inn gjenstander til museet. Arbeidet har i stor grad foregått ved at engasjerte personer har samlet gjenstander som har gått ut av bruk ved bergensskolene. I 1980 overtok Bergen kommune det formelle ansvaret for museet, og i 1986 ble Bergen Skolemuseums Venner etablert. Det første visningsstedet for samlingen var på Christi Krybbe skole, der det i 1989 åpnet museum i to rom, men allerede etter tre år ble museumsaktiviteten i bygget avviklet. Latinskolen fra 1706 er et av landets eldste skolebygg og ble i 1998 vedtatt som ny lokalitet. I november 2003 åpnet Bergen Skolemuseum dørene igjen for publikum.

Innhold i samlingen

Samlingene ved Skolemuseet spenner over et tidsrom fra 1800-tallet og frem til vår egen tid, men hoveddelen av samlingen er fra perioden 1920-1960. Det er et mål at samlingen skal være representativ for ulike perioder i skolehistorien i Bergen. Den inneholder hovedsakelig inventar knyttet til skolebygg, læremidler, trykk og bilder som på ulike måter representerer utviklingen. Venneforeningen har lagt ned et stort arbeid med innsamling for museet.

Magasinforhold

Gjenstandene har vært oppbevart i diverse lokaler ved ulike skoler, men etter at museet ble reetablert i Latinskolen har det meste av samlingene vært oppbevart i et lokale i Arna (eid av Bergen kommune), med unntak av noen gjenstander som ble oppbevart ved Landås skole frem til 2012, da det ble vedtatt flyttet grunnet at bygningen skulle rives. Disse gjenstandene ble da hovedsakelig flyttet til samme magasin som resten av gjenstandene i samlingen. Lokalet er ikke ideelt med tanke på at det ligger et stykke unna andre magasin og dermed er vanskelig å holde jevnlig oppsyn med. Noe materiale er flyttet til Bymuseets hovedmagasin.

Registreringsstatus

Skolemuseets samling har museumssignaturen BSK. En relativt liten andel av materialet er registrert i Primus, og noe av det har bare en enkel registrering uten bilde. Deler av registrert materiale har bare en enkel registrering uten bilde. På Bymuseets gamle nettsider www.old.bymuseet.no, er nesten 600 foto og over 1 000 skoleplansjer tilgjengelige. Noen av disse er også registrert i Primus.

Eierskap	Bergen kommune
Museumssignatur gjenstander	BSK
Museumssignatur foto	BSKbi (ikke registrert hos NMF)
Anslag gjenstander totalt	8 000
Gjenstander registrert i Primus	2 635
Gjenstander registrert i Primus med bilde	189
Gjenstander publisert Digitalt Museum	188
Antall foto	597 publisert på www.old.bymuseet.no med signatur BSKbi
Antall film	602 (16 mm film)

1.3 Brannhistorisk samling

Historikk

Bergen Brannhistoriske Stiftelse ble opprettet i 1988 og er eier av den brannhistoriske samlingen. Ivrigt ansatte i brannvesenet har gjennom mange år har tatt vare på gjenstander av historisk betydning og dette danner grunnlaget for samlingen. Brannmester B. Thorsen sørget for å sikre betydelige mengder historisk brannmateriell i Sandviken brannstasjon i 1930-årene. Det ble fjernet da krigen kom og flyttet flere ganger, før et magasinbygg ved Arna Brannstasjon ble ferdigstilt i 1979. Ved kommunesammenslåingen i 1972 kom det for en dag at en også ved brannstasjonene på Arna, Fana, Laksevåg og Åsane hadde tatt vare på eldre materiell.

Da Bergen brannvesen innviet ny brannstasjon i 2007, rykket frivillige med tilknytning til brannvesenet inn i den gamle hovedbrannstasjonen og to år senere ble Bergen Brandkorps Historielag (BBH) dannet. Medlemmene nedlegger et stort frivillig arbeid med samlingen. Historielaget har også tilgang til lokaler i 1. etasje på Skansen brannstasjon og har satt i stand flere rom der.

Bymuseet har per 1.1.2018 ikke en formell rolle i forhold til den gamle hovedbrannstasjonen, men det er vedtatt at den skal brukes til brannmuseum og at Bymuseet skal drifte dette.

Innhold i samlingen

Det er en stor og verdifull samling som består av blant annet 14 brannbiler, brannpumper, brannbøtter, strålerør, sleder, brannvarslingsapparater, uniformer, hjelmer og forskjellig annet utstyr og inventar. Alderen på gjenstandene strekker seg tilbake til 1600-tallet og fram til vår nære fortid.

Magasinforhold

Gjenstandene befinner seg for det meste i det kombinerte museums-/magasinbygget ved Arna Brannstasjon, mens noe er oppbevart i den gamle hovedbrannstasjonen i sentrum. Mange av bilene er midlertidig magasinert i et lokale i eie av Bergen kommune på Grønnevikken. Bygget er planlagt revet i løpet av få år og historielaget har derfor tatt initiativ til et nytt tilbygg i Arna. Byggetillatelse og finansiering til realisering mangler i skrivende stund.

Registreringsstatus

Rundt 1/3 av gjenstandene er nå registrert i Primus, og arbeidet med dette pågår jevnlig gjennom året i magasinbygningen ved brannstasjonen i Indre Arna.

Eierskap	Bergen Brannhistoriske Stiftelse
Museumssignatur	BBS.G
Anslag gjenstander totalt	2 000
Gjenstander registrert i Primus	674
Gjenstander registrert med bilde	616
Gjenstander publisert Digitalt Museum	568
Anslag foto totalt	10 000 – foreløpig ikke under Bymuseets forvaltning

1.4 Bryggens Museum

Samlingen er i eie og forvaltes av Universitetsmuseet i Bergen. Bymuseet i Bergen har formidlingsansvaret.

1.5 Damsgård Hovedgård

Historikk

Anlegget ble bygget som lyststed av stiftsamtskriver Svanenhjelm tidlig på 1700-tallet, men fikk sitt nåværende utseende mot slutten av århundret etter at Joachim C. G. Gyldenkrantz kjøpte og bygget ut stedet. Ved århundredskiftet overtok Herman Didrich Janson Damsgård, og rundt 1870 ble anlegget omgjort til helårsbolig. Damsgård Hovedgård var i familien Jansons eie fram til 1983. De neste ti årene gjennomgikk bygget en omfattende restaureringsprosess som omfattet et grundig konserveringsarbeid, sikring, nødvendige reparasjoner og istandsetting av hagen. Anlegget ble åpnet for publikum som museum i 1993.

Innhold i samlingen

Da Damsgård Hovedgård i 1983 ble kjøpt av den norske stat og Bergen kommune og overdratt til Stiftelsen Vestlandske Kunstindustrimuseum (VK), ble samtidig noe av innboet gitt som gave fra familien Janson (registrert med signatur DVK og senere VKD). Vestlandske Kunstindustrimuseum, som drev restaureringsprosjektet sammen med Riksantikvaren, hadde også allerede en del gjenstander og møbler i sine samlinger som hadde tilhørt Damsgård. Eldre foto og beskrivelser ble brukt som utgangspunkt når rommene skulle utstyres med interiør på nytt. De fleste gjenstandene som er utstilt stammer fra Damsgård og eies av VK. Andre gjenstander utstilt på Damsgård er utlånt fra Universitetsmuseet i Bergen og Gamle Bergen Museum.

Magasinforhold

Et mindre antall gjenstander er magasinert i et uisolert rom på loftet i hovedbygningen. Dette er ikke gunstig, hverken med tanke på langsiktig bevaring eller gode sikringsforhold.

Registreringsstatus

Gjenstandene som er stilt ut på Damsgård tilhører i sin helhet andre museer/samlinger og vi har per i dag ingen god og søkbar registrering av materialet. Det er tidligere laget en registrant, som er under oppdatering etter at flere gjenstander er flyttet fra Damsgård til KODE. Samlingen har ingen egen museumssignatur.

Eierskap	Vestlandske Kunstindustrimuseum
Museumssignatur	Ingen egen signatur. Innlånte/deponerte gjenstander m. VK, DVK, VKD, GB og X (Universitetsmuseet i Bergen)
Anslag gjenstander totalt	500

1.6 Gamle Bergen Museum

Historikk

Foreningen Gamle Bergen ble grunnlagt i 1934, med det formål å bevare et bilde av Bergen slik byen engang hadde vært. En skulle fortelle om bergensk byggeskikk, de ulike sosiale lags liv og virksomhet, om håndverk og handel fra 1700- og 1800-tallet. Den Gamle By i Århus har vært et klart forbilde.

Gamle Bergen Museum ble åpnet for publikum i 1949 og stadig flere hus ble reist på museet i 1950-60-årene.

Gaver strømmet inn både i form av bygninger og gjenstander. Innsamlingen av gjenstander handlet i stor grad om å fylle husene med tidsriktige interiører, men i årenes løp har gjenstandsmassen vokst seg stor og mangfoldig. En stor del av gjenstandene har kommet til som gaver fra privatpersoner og institusjoner, mens noe har kommet til gjennom aktiv innsamling til spesielle formål, som innredning av bestemte hus.

Innhold i samlingen

Samlingen består hovedsakelig av møbler og husgeråd, tekstiler, tapeter og gjenstander fra ulike håndverk. Bymuseet tok i 2010 over eierskapet til en stor mengde farmasihistorisk materiale, i hovedsak fra Svaneapoteket i Bergen. Tidsmessig kommer flesteparten av gjenstandene i samlingen fra siste halvdel av 1800-tallet. I tillegg finnes det noe eldre materiale, og noen nyere gjenstander (fram til 1960-tallet).

Gamle Bergen Museum har en stor og viktig fotosamling, med blant annet rundt 58000 portrettfotografier og landets største samlinger av daguerreotypier og ambrotypier.

En god del utstilte gjenstander er innlånt fra andre museer i Bergen, hovedsakelig Universitetsmuseet i Bergen og Vestlandske Kunstindustrimuseum. Det meste av dette er innlån fra midten av 1900-tallet og det finnes ikke noen fullstendig oversikt over det, da det ofte ikke ble gjort skriftlige avtaler. Noe av dette har blitt registrert med GB-nummer i tillegg til eiers ID-nummer.

Magasinforhold

Magasinforholdene ved Gamle Bergen Museum er dels svært dårlige og dels ikke tilfredsstillende. Museumsgjenstander er magasinert i ulike lokaler, de fleste i verneverdige bygg med dårlige forhold med tanke på klima, sikring og adkomst. Det omfattende arbeidet med å gjennomgå samlingen og flytte bevaringsverdig materiale til Bymuseets hovedmagasin er påbegynt og flere lokaler er tømt. Flere tiår med uheldige klimatiske forhold har gjort at tilstanden på en god del av gjenstandene er svært dårlig og i en del tilfeller vurderes de ikke lenger å ha museal verdi.

Registreringsstatus

Store deler av gjenstandssamlingene er ikke digitalt registrert. En del er heller ikke manuelt registrert.

Daguerreotypiene er avfotografert ved UiB og registrert i daguerreobase.org. Både de og annet materiale i de eldste fotografiske teknikkene er prioritert for registrering i Primus og publisering på Digitalt Museum. Portrettsamlingen av navngitte personer (rundt 17 000) er skannet og registrert i Excel, slik at det er mulig å finne portretter relativt enkelt. Ut over

dette er rundt 44 000 bare manuelt registrert. Svært lite av fotosamlingen er registrert i Primus.

Eierskap	Stiftelsen Gamle Bergen Museum
Museumssignatur gjenstander	GB
Museumssignatur foto	GB.B
Anslag gjenstander totalt	52 000
Gjenstander registrert i Primus	10 139
Gjenstander registrert i Primus med bilde	5 169
Gjenstander publisert på Digitalt Museum	1 963
Gjenstander publisert på www.old.bymuseet.no med bilde	7 656 bøker (GBL), 47 leketøy
Anslag foto totalt	90 000
Foto registrert i Primus	400
Foto registrert i Primus med bilde	371
Foto publisert på Digitalt Museum	331
Foto publisert på www.old.bymuseum.no med bilde	3 784

1. 7 Hordamuseet

Historikk

På 1930-tallet begynte agronomen/lensmannsbetjenten Johannes Revheim å samle gjenstander til et folkemuseum i Hordaland, og i 1945 ble Hordaland Landbruksmuseum grunnlagt. I 1975 skiftet museet navn til Hordamuseet. Utgangspunktet for samlingen til Hordamuseet var kyst- og fjordkulturen i Nord- og Midthordland, med levevis knyttet til primærnæringer og tradisjonelt håndverk. Museet skulle både være en samling som var åpen for publikum og et sted der agronomstudentene på Stend Jordbruksskole skulle få kjennskap til eldre jordbruksmetoder og -kultur på Vestlandet. Det har i de senere årene blitt opprettet nye museumsenheter i fylket og ansvarsområder har blitt forskjøvet, noe som har gjort det geografiske ansvarsområdet uklart.

Innhold i samlingen

Samlingen består av bygninger, husgeråd, inventar, tekstiler, båter og redskaper til sjøbruk, håndverk og jordbruk. Museet har en enestående samling eldre, åpne klinkbygde båter, samt en flott samling billedtepper av tekstilkunstneren Ragna Breivik. Setermuseet på Fanafjellet, med ni stølsbygninger med en del inventar, hører til Hordamuseet.

Magasinforhold

Administrasjonsbygningen på Hordamuseet rommer flere magasiner med akseptable klima- og sikringsforhold. I tillegg er det tatt i bruk enkelte rom som er mindre egnet for formålet. Det er også noe gjenstandsmateriale magasinert i uisolerte bygg på området, noe som er lite heldig. Hordamuseet hadde i mange år eksterne magasin med svært lite gunstige klimaforhold. Lokalene ble sagt opp og utflyttingen ble ferdigstilt høsten 2014. Gjenstander som ble vurdert å ha museal verdi ble i hovedsak flyttet til Bymuseets hovedmagasin.

Registreringsstatus

De første gjenstandene som ble registrert fikk museumssignaturen H.L. (Hordaland Landbruksmuseum). De fleste av disse gjenstandene er registrert på nytt med signaturen HOM. Alle manuelle HOM-registreringer og Win-Regimus registreringer er nå overført til Primus. Det gjenstår mye arbeid med å legge tilvekstførte gjenstander inn i Primus.

Eierskap	Stiftelsen Hordamuseet
Museumssignatur	HOM
Anslag gjenstander totalt	28 000
Gjenstander registrert i Primus	15 243
Gjenstander registrert i Primus med bilde	13 123 (inkl. poster med registreringskort som bilde)
Gjenstander publisert på Digitalt Museum	950

1. 8 Håkonshallen og Rosenkrantzårnet

Historikk

Både Håkonshallen og Rosenkrantzårnet er nasjonale minnesmerker fra 1200-tallet og forvaltes av Statsbygg. Håkonshallen ble åpnet som museum i 1961 og Rosenkrantzårnet i 1963.

Innhold i samlingen

Samlingen ved Håkonshallen og Rosenkrantzårnet består av bygningsdetaljer og tekstiler, samt noe inventar som har vært i bruk i Håkonshallen. En del bygningsmateriale og inventar er i statens eie. Noe inventar tilknyttet Håkonshallen er i eie av Vestlandske Kunstindustrimuseum, men det er enighet om at eierskapet skal overføres til Bymuseet. Det finnes også en suvenirsamling med motiver knyttet til de to byggene. Denne har hovedsakelig blitt til ved at ansatte har samlet inn.

Magasinforhold

Tekstilene er delvis magasinert i tekstilmagasinet på Gamle Bergen Museum og delvis ved KODE. En del av suvenirsamlingen er oppbevart i administrasjonsdelen på Bryggens Museum, men det aller meste er flyttet til hovedmagasinet.

Registreringsstatus

Litt av suvenirsamlingen er registrert, men det aller meste gjenstår.

Eierskap	Suvenirsamling eies av Bymuseet, annet materiale av staten
Museumssignatur	H/R
Anslag gjenstander totalt	700
Gjenstander registrert i Primus	60
Gjenstander registrert i Primus med bilde	0
Gjenstander publisert på Digitalt Museum	0

1.9 Lepramuseet St. Jørgens Hospital/De medisinsk-historiske samlinger i Bergen

Historikk

Lepramuseet er lokalisert i det gamle leprahospitalet St. Jørgen, eid av Stiftelsen St. Jørgens Hospital (SJH). Museet åpnet i 1970, og skulle gi allmenheten et innblikk i et historisk sett vesentlig helseproblem, samt vise betydningen av medisinsk forskning og helsemyndighetenes arbeid.

Driften av Lepramuseet var i mange år et samarbeid mellom SJH og Stiftelsen De medisinsk-historiske samlinger Bergen (MHSB). På slutten av 1990-tallet, ble det ansatt en daglig leder som i samarbeid med styret i SJH fikk ansvaret for driften av museet. Etter konsolideringen i 2005 fikk Bymuseet ansvaret for driften av museet, inkludert forvaltningen av gjenstandssamlingen. Vi har også inkludert Armauer Hansens minnerom på Pleiestiftelsen i dette arbeidet. Minnerommet ble innviet på Pleiestiftelsen² i 1962 og skulle hedre minnet om den kjente legen.

Stiftelsen MHSB hadde i flere tiår ikke et operativt styre, og har heller ikke vært registrert i Stiftelsesregisteret. Stifter var flere enheter under Universitetet i Bergen, som etter råd fra Stiftelsestilsynet nylig har oppnevnt et nytt styre som skal ta stilling til fremtidig eierskap.

I 2001 kom lepraarkivene i Bergen på UNESCOs liste «Memory of the World». Ved siden av på Lepramuseet finnes deler av dette arkivmaterialet ved Bergen Byarkiv, Statsarkivet i Bergen og Universitetet i Bergen.

Innholdet i samlingen

Samlingene rommer i dag hovedsakelig gjenstander knyttet til leprahistorien. Deler av det autentiske interiøret fra hospitalstiden er bevart og utstilt ved museet. I samlingen er det også en del gjenstander fra Harastølen, Luster sanatorium, som ble bygd som tuberkulosesanatorium i 1902. Stiftelsen St. Jørgens Hospital etablerte og drev sanatoriet, og gjenstander derifra ble sikret ved flytting til Bergen i perioden 1993 -1999. Blant gjenstandene fra Harastølen er det en betydelig boksamling med norsk og internasjonal tuberkuloselitteratur. Det finnes noe fotomateriale, men i nokså begrenset omfang. Det aller meste av arkivmaterialet, som pasientprotokoller og driftsregnskap, er avlevert til Bergen Byarkiv og Statsarkivet i Bergen.

MHSB ønsket å etablere et generelt medisinsk-historisk museum i Bergen, men dette er ikke realisert. Det er likevel samlet inn en god del materiale med dette i tankene, som per i dag er magasinert ved Lepramuseet. I tillegg er det samlet inn en del generelt medisinsk-historisk materiale som er oppbevart på Haukeland sykehus. Innsamlingen av dette materialet har i all hovedsak skjedd ved hjelp av ansatte ved Haukeland sykehus. Helse Bergen anser dette for å være i deres eie, og har startet gjennomgang og registrering av gjenstandene.

Magasinforhold

En god del gjenstander er nedpakket og magasinert i et rom i andre etasje i hovedbygningen på St. Jørgens Hospital. Forholdene er langt fra ideelle selv om tiltak som

---

² Bygningen er i privat eie og brukes av Universitetet i Bergen og Folkehelseinstituttet.

lysskjerming og grunnoppvarming bedrer situasjonen noe. Fotomateriale og historisk litteratur er magasinert andre steder i bygget. I tillegg er det noe historisk interessant materiale på loft og i uthus. Noe av det skjøreste og mest verdifulle gjenstandsmaterialet er flyttet til fellesmagasinet for museene i Hordaland.

Registreringsstatus

Gjenstandssamlingen er registrert med signaturen MHSB, også det som er i eie av SJH. Nyervervelser til Lepramuseet er, også i nyere tid, ført inn i MHSB-serien. Uavklarte eierforhold gjør at situasjonen er noe uoversiktlig. Gjenstandene som er magasinert på St. Jørgens Hospital er fotografert og nedpakket, samt delvis registrert manuelt og delvis i Excel. Foto og gjenstander er registrert sammen. En god del materiale er uregistrert, hovedsakelig inventar og utstilte gjenstander.

Eierskap	Stiftelsen medisinsk-historisk samling Bergen/Stiftelsen St. Jørgens Hospital
Museumssignatur	MHSB
Anslag gjenstander totalt	4 800
Gjenstander registrert i Primus	1 155
Gjenstander registrert i Primus med bilde	160
Gjenstander publisert på Digitalt Museum	72

1.10 Oppsummering

Nøkkeltall fra samlingene Bymuseet forvalter:

Anslag gjenstander totalt	100 000
Gjenstander registrert i Primus	31 901
Gjenstander registrert i Primus med bilde	20 291 inkl. poster med registreringskort som bilde
Gjenstander publisert på Digitalt Museum	5 067
Publisert på www.old.bymuseet.no	3 784
Anslag foto totalt	90 000
Foto registrert i Primus	528
Foto registrert i Primus med bilde	414
Foto publisert på Digitalt Museum	331
Foto publisert på www.old.bymuseet.no	4 381

Det er i hovedsak Gamle Bergen Museum og Brannhistorisk samling som har betydelige antall fotografier. Sistnevnte fotosamling er foreløpig ikke under Bymuseets forvaltning og dermed ikke inkludert i totaltallet her.

I museumsstatistikken for 2017 oppgir Bymuseet at 54 % av de magasinerte samlingene har *svært gode* eller *tilfredsstillende* bevarings- og sikringsforhold. Dette gjelder i all hovedsak det materialet som er magasinert i Bymuseets hovedmagasin, magasin i administrasjonsbygget på Hordamuseet og i Fellesmagasinet for museene i Hordaland. Videre er 35 % av det magasinerte gjenstands- og fotomaterialet vurdert å ha *ikke tilfredsstillende* forhold, mens de resterende 11 % vurderes å ha *dårlige* forhold. Rundt 5 %

av materialet har gått fra *ikke tilfredsstillende* eller *dårlige* bevarings- og sikringsforhold til *tilfredsstillende* eller *svært bra* i løpet av de siste to årene.

2. PRIORITERINGER I VIDERE SAMLINGSUTVIKLING OG BEVARING

Utvikling av samlingene omfatter både å gjøre prioriteringer i eksisterende samlinger og å legge strategier for videre innsamling. Planen skal være retningsgivende for prioritering i samlingene, vurdering av gavetilbud og ved eventuell aktiv innsamling i planperioden. Det er også lagt inn andre prioriterte bevarings- og dokumentasjonstiltak for perioden.

Samlingsutviklingen ved de konsoliderte museene blir stadig mer profesjonalisert og samarbeidet museene mellom utvikles. Vi omgir oss med enorme mengder ting, og museene må gjøre bevisste valg om hva de skal ta vare på. Det er bred enighet om at det i mange tilfeller har liten hensikt at flere tar vare på samme type gjenstander, og at det er behov for å arbeide videre med regional ansvarsfordeling.

Bymuseet skal se samlingene vi forvalter som en helhet med tanke på innsamling og prioritering. Vi har et ønske om å gjøre mer aktiv innsamling i fremtiden. Det er imidlertid tidkrevende og vil i denne planperioden bare skje i svært begrenset omfang, og da knyttet til spesifikke prosjekter. Tilvekst til samlingene vil derfor også i årene som kommer være preget av de gavetilbud vi får og som vi velger å ta imot. Tilveksten skal skje etter vurdering opp mot retningene denne planen peker ut.

Prioritering av hvilke gjenstander vi skal bevare som del av museumssamlingene skal fortsette som en del av det ordinære forvaltningsarbeidet i planperioden.

Det har i arbeidet med denne planen vært gjennomført to interne seminar på tvers av avdelinger og arenaer for å diskutere videre prioriteringer og spesielle gjenstandskategorier/enkeltgjenstander/tema vi bør ha fokus på med tanke på videre innsamling.

2.1 Generelle tiltak i planperioden

Flytting fra uegnede magasiner vil prioriteres fremfor aktiv innsamling og andre forvaltningsoppgaver. Dette gjøres for å oppnå bedre oversikt over samlingene og for å bedre klima- og sikringsforhold for gjenstandene.

Det planlegges videre utflytting fra magasiner i Melteriet og Torvsalkjelleren, samt tre begravellesvogner fra Gamle Bergen, men dette krever rolleavklaringer med eierstiftelsen.

Det er et mål at det i løpet av planperioden skal flyttes museumsgjenstander fra uegnede magasiner på Lepramuseet og Damsgård Hovedgård, og at det lages en prioritert liste for videre utflytting fra andre uegnede magasiner.

Vi skal prioritere innsamling av symbolgjenstander som kan fortelle en bredere historie, altså gi mer informasjon enn det som er knyttet til alder, produksjon og funksjon. Det skal også fokuseres ytterligere på dokumentasjon kontra fysisk bevaring, spesielt av større gjenstander, men dette vil avhenge av vedtatte prosjekt eller tilføring av ekstra midler.

Det skal søkes dialog med arkivinstitusjoner for å avklare ansvarsforhold med tanke hvem som skal ha ansvaret for innsamling/dokumentasjon av hva.

Det skal innredes et kjølemagasin spesielt tilpasset materialer som krever et tørrere klima i en del av i Bymuseets hovedmagasin, samt arbeides for å skaffe finansiering til å kunne etablere et mer stabilt klima i resten av lokalet.

I løpet av planperioden er det et mål å jobbe med skriftliggjøring av interne forvaltningsrutiner.

2.2 Regionalt ansvar

I forbindelse med *Samlingsplan for musea i Hordaland 2015-2020*³, var det diskusjon rundt regional ansvarsfordeling for videre innsamling innen en del felt. En arbeidsgruppe med representanter fra museene med regionalt ansvar foreslår følgende:

... dei musea som får eit spesifikt tematisk ansvar i fylket, òg vil få prioritet for å levere gjenstandar frå dette feltet til fellesmagasinet. Om eit museum får tilbod eller vert kjent med materiale frå eit felt som eit anna museum har hovudansvaret for, kan ein handtere det på ulike måtar: ein kan kontakte museet som har hovudansvar og be dei vurdere innlemming i samlingane, eller ein kan velje å ta det inn i eiga samling som døme/til eiga formidling. Kvar museum prioriterer sjølv innanfor sine eksisterande samlingar. Det er nyinnsamling det er snakk om her. Det vil altså seie at det ikkje er diskutert overføring av gjenstandar musea i mellom.

Det er foreslått at Bymuseet i Bergen får hovedansvar for:

- å forvalte og formidle skolehistorie på grunnskolenivå (inkludert privatskoler) fra 1950-60-tallet og fremover. Innsamling/dokumentasjon fra høyere utdanningsinstitusjoner vil det enkelte museum selv vurdere i hvert tilfelle.
- innsamling av eksempel på moderne leketøy som barn i Hordaland har lekt/leker med. Produksjon av leker i Hordaland går inn under feltet småindustri, som Museumssenteret i Hordaland (MuHo) får et hovedansvar for.
- videre innsamling i forhold til farmasi-, lepra- og tuberkulosehistorie.

Det er videre foreslått at MuHo «... får hovedansvaret for videre innsamling innen feltet industriell tekstilfremstilling i Hordaland. Dette bør også gjelde tekstiler som er designet i Hordaland, men produsert andre steder». I tillegg er det foreslått at MuHo får et regionalt ansvar for småindustrien i fylket.

Sunnhordland Museum er tiltenkt et regionalt hovedansvar for innsamling innen feltene psykiatrichistorie, gruvedrift, skips- og petroleumsvirksomhet.

Hardanger og Voss Museum får et ekstra ansvar for innsamling knyttet til folkemusikk, sport og friluftsliv. I tillegg har de ytret ønske om å ta hovedansvaret for videre innsamling av materielle vitnesbyrd knyttet til moderne jordbruk. MuHo, ved Havråtunet, tar vare på immateriell kunnskap fra det før-industrielle jordbruket.

Det vises til vedlegg til planen for nærmere opplysninger rundt hvordan dette ansvaret er tenkt å fungere.

---

³ Samlingsplan for musea i Hordaland 2015 – 2020, Hordaland Fylkeskommune 2015
<http://einnsyn.hfk.no/einnsyn/RegistryEntry/ShowDocumentFromDmb?registryEntryId=157856&documentId=269548>

Foreslått ansvarsfordeling er ikke vedtatt i noe forum, og det er heller ikke klart hvilket forum som eventuelt skal vedta en slik ansvarsfordeling. Bymuseet velger likevel foreløpig å forholde seg til det som er foreslått, samtidig som vi vil jobbe videre i samlingsforum for museene i fylket for å foreslå ytterligere ansvarsfordeling og avklare hvordan dette eventuelt kan vedtas på tvers av museene.

2.3 Bymuseumssamlingen

Bymuseet oppretter en egen museumssignatur for gjenstander som ikke naturlig hører hjemme i noen av de andre samlingene museet forvalter, eller der det spesifiseres at eierskapet skal ligge hos Bymuseet. Forkortelsen BYB er godkjent som signatur for samlingen.

Utviklingen av denne samlingen må skje på sikt. Den bør reflektere utvalgte, større enkelthendelser som ikke naturlig faller under andre museers innsamlingsprofil, som idrettsarrangementer og 17. mai-feiringer. Det skal videre være fokus på symbolgjenstander fra folk sine liv i Bergen etter 1970, altså gjenstander som kan brukes for å fortelle en bredere historie. Vi velger å sette 1970 som et skille av flere årsaker: Det er et vesentlig stilhistorisk skille mellom materiale fra 1960-tallet og det som blir vanlig på 1970-tallet. Det har etter hvert blitt vurdert som naturlig å sette en øvre tidsgrense for de generelle kulturhistoriske samlingene ved Hordamuseet og Gamle Bergen Museum og da er 1970 satt ut fra vurdering av det eksisterende innholdet i samlingene og kommunesammenslåingen i 1972.

Det kan i helt spesielle tilfeller være snakk om dokumentasjonsprosjekt for å sikre kunnskap om enkeltbedrifter. Dette skal i så tilfelle være bedrifter/institusjoner som har en lang historie i vårt ansvarsområde og som mange i regionen har et forhold til og som ikke dekkes inn tilstrekkelig av andre samlinger.

Spesifikke tema det kan være interessant å fokusere på er endringer som følge av røykeloven, utviklingen av lokalt musikkliv og fritidssystemer som nyere håndarbeid.

Ved behov skal det i planperioden lages mer detaljerte retningslinjer for hvilke gjenstander som skal innlemmes i denne samlingen. I tillegg skal det lages en liste over 10 gjenstander vi skal prøve å skaffe til samlingen.

2.4 Alvøen hovedbygning

Samlingsutvikling

Gaver som skal tas inn i samlingen skal i all hovedsak være knyttet direkte til Fasmer-familien og Alvøen Hovedbygning, og da primært fra perioden familien bodde i bygningen eller med direkte kobling til familiemedlemmer som har bodd i eller ved hovedbygningen.

Materiale knyttet til produksjon og næringsvirksomhet i Alvøen er ikke et fokusområde for utvikling av samlingen, men enkelte eksempler på produkter laget ved virksomhetene kan likevel vurderes innlemmet i samlingen.

Dersom det i planperioden blir vedtatt å åpne arbeiderboligen eller ytterligere rom i hovedbygningen for publikum, skal det satses på å bruke rekvisitter eller gjenstander fra samlinger Bymuseet allerede forvalter.

Andre tiltak i planperioden

Det er ønskelig å dokumentere historien ved hjelp av tidsvitner (familiemedlemmer, naboer o.a.). Dette må i tilfelle skje ved hjelp av friske midler eller som del av vedtatte prosjekter i Bymuseet.

Det skal gradvis skiftes ut en del rullegardiner i hovedbygningen. Gardinene i storstuen skal byttes med nye som gir et relativt likt inntrykk.

Magasinerte gjenstander har ikke tilfredsstillende bevarings- og sikringsforhold. På sikt bør de flyttes til bedre egnede lokaler, men det er høyst usikkert om dette kan prioriteres i planperioden.

2.5 Bergen Skolemuseum

Samlingsutvikling

Samlingen består hovedsakelig av materiale fra perioden 1920 til 1960. En skal være svært restriktiv med inntak av gjenstander en har lignende av fra før. I slike tilfeller skal god tilstand, kjent proveniens, god dokumentasjon og en klar berikelse av samlingen være avgjørende. Materiale fra perioden før og etter dette vil prioriteres, men med en restriktiv holdning til inntak og mengde. Gjenstandsmateriale som kan knyttes til skoledriften i den gamle Latinskolen i perioden 1706-1840 er av særskilt interesse.

Gjenstandsmateriale som kan belyse elevens liv på skolen er noe underrepresentert og videre innsamling på dette området er ønskelig. Det kan være snakk om f.eks. pennalhus, ransler, dagbøker og elevarbeid fra sløyd. Vi skal ikke ha fokus på håndarbeidsprøver, gymtøy og inventar fra skolekjøkken fra perioden 1920 til 1960.

Det er foreslått at Bymuseet skal ta et regionalt ansvar for innsamling og dokumentasjon av utviklingen av den moderne grunnskolen i fylket (se pkt. 2.2).

Det er lite trolig at det vil skje aktiv innsamling/dokumentasjon i planperioden, med mindre det skjer som del av vedtatte prosjekter eller ved tilføring av ekstra midler.

Andre tiltak i planperioden

Bymuseet skal i løpet av planperioden søke dialog med Bergen kommune om å overta eierskapet til samlingen.

Det skal etableres en ny utstilling i 1. etasje i bygget, noe som også vil medføre en del samlingsrelatert arbeid.

Det står en del materiale i Bryggerhuset. Forholdene er uegnede og materialet bør sorteres og flyttes, men det er usikkert om dette vil bli prioritert i planperioden.

2.6 Brannhistorisk samling

Samlingsutvikling

På grunn av uavklart finansiering for Brannmuseet, er det ikke lagt konkrete planer for videre innsamling. Bymuseet vil likevel prioritere å komplettere eksisterende samlinger dersom en får gavetilbud. Når det gjelder større gjenstander skal dokumentasjon vurderes kontra fysisk bevaring.

Det er ønskelig å dokumentere historier knyttet til branner og livet som ansatt i brannvesenet i Bergen ved hjelp av tidsvitner (ansatte, privatpersoner o.a.). Dette må i tilfelle skje ved hjelp av friske midler eller som del av vedtatte prosjekt i Bymuseet.

Andre tiltak i planperioden

Bymuseet har det formelle forvaltningsansvaret for samlingen, samtidig som frivillige gjør en stor praktisk innsats. Det må lages tydeligere retningslinjer for hvordan samarbeidet mellom Bymuseet og de frivillige skal fungere, hvilke oppgaver som skal prioriteres og hvilke retningslinjer arbeidet skal følge.

Det er et mål å avklare magasinsituasjonen for brannbilene i planperioden.

2.7 Bryggens Museum

Samlingsutvikling

Bymuseet i Bergen skal ikke samle inn gjenstander eller opprette en egen samling for Bryggens Museum. I den grad det skulle komme tilbud om gaver til Bryggens Museum som ikke er av interesse for Universitetsmuseet, vil gjenstandene vurderes for innlemming i en annen samling.

Andre tiltak i planperioden

Vi skal prøve å avklare videre eierforhold til enkelte gjenstander som gjennom årenes løp er gitt i gave til Bryggens Museum. I forbindelse med oppgradering av basisutstillingen i 2018/2019 skal det utarbeides en deponeringsavtale mellom Universitetsmuseet og Bymuseet der ansvar og oppgaver skal spesifiseres. Det skal også avtales fremtidig tilgang til samlingene for ansatte ved Bymuseet for å kunne ivareta formidlingsansvaret.

2.8 Damsgård Hovedgård

Samlingsutvikling

Mottak av gjenstander skal bare skje i de tilfellene det er snakk om gjenstander/materiale med proveniens knyttet til Damsgård Hovedgård eller tidligere eiere. Det kan oppstå behov for å komplettere utstillinger i historiske miljø. Dette skal da i størst mulig grad lånes fra de samlingene Bymuseet forvalter eller fra eier (VK).

Andre tiltak i planperioden

Gjenstander som tas inn skal registreres i Bymuseumssamlingen og gis tydelig tilhørighet til Damsgård.

Det skal i løpet av planperioden søkes å finne en god løsning for tilgang til registreringer og mulighet for digital forvaltning av det som er stilt ut på Damsgård (innlånt materiale).

Forholdene for magasinerte gjenstander på loftet er lite gunstige og materialet er planlagt gjennomgått og flyttet til bedre egnete lokaler, enten ved tilbakeføring til eier eller etter avtale om magasinering ved Bymuseet.

2.9 Gamle Bergen Museum

Samlingsutvikling

Gjenstandssamlingen skal også fremover fokuseres rundt inventar fra mennesker i Bergen sine hjem og deres daglige levemåte. Samlingen skal avgrenses frem i tid til 1970. Det skal være et mål å reflektere et større spekter av befolkningen enn det som har vært tilfellet hittil.

Videre innsamling/tilbud gaver skal ha fokus på materiale fra perioden 1900 til 1960-tallet. Røykeutstyr og tilbehør, samt gjenstander med typiske trekk fra art nouveau-, jugend- og art deco-stil, er av spesiell interesse.

Maskiner/utstyr/inventar fra arbeidsliv skal i størst mulig grad dokumenteres fremfor fysisk bevaring. Det er ikke et mål å samle på fysiske gjenstander som viser hele produksjonslinjer eller komplette produksamlinger. En kan vurdere å innlemme eksempler på personlige eiendeler knyttet til arbeidsliv, samt enkeltprodukter fra bedrifter som kan brukes til å illustrere en bredere historie. Gjenstander knyttet til butikkdrift er av spesiell interesse, f.eks. fra isenkram, landhandel og spesialbutikker (tobakk, hatter eller annet).

Vi skal være svært restriktiv med inntak av gjenstander vi har lignende av fra før. I slike tilfeller skal god tilstand, kjent proveniens, god dokumentasjon og en klar berikelse av samlingen være avgjørende.

Andre tiltak i planperioden

Etter nødvendige rolleavklaringer mellom eierstiftelsen og Bymuseet, skal det i planperioden være fortsatt fokus på utflytting fra uegnede magasinlokaler, og da med hovedfokus på gjenstander i Melteriet og Torvsalskjelleren, samt begravellesvognene. I tillegg skal det søkes løsninger for å utbedre klimaet i enkelte bygg, med Frydenlund og Krohnstedet som høyeste prioritet.

Det er et mål å få iverksatt rutiner for en mer grundig rengjøring av minst et av de sentrale utstillingshusene per år, i tillegg til de ordinære sesongforberedelsene.

Det var et utstrakt samarbeid mellom Gamle Bergen, Universitetsmuseet og Vestlandske Kunstindustrimuseum i etterkrigstiden. Det ser ut til at gjenstander ofte ble lånt ut uten skriftlig dokumentasjon. I tillegg var det praksis å registrere gjenstanden med nytt museumsnummer hos låntager. Per i dag har vi ikke full oversikt over omfanget og det er behov for å se nærmere på dette, men det er usikkert om det vil kunne prioriteres i planperioden. Vi vil derimot å lage et system som gjør at vi kan få digital oversikt over eldre innlån etter hvert som det oppdages.

2.10 Hordamuseet

Samlingsutvikling

Ved tilbud om gaver til samlingene og aktiv innsamling skal det være fokus på gjenstander forbundet med folk sitt daglige liv i distriktet rundt byen. Samlingen skal avgrenses frem i tid til 1970. Fokus for planperioden vil være det 20. århundre frem til 1960-tallet, spesielt rettet mot det som er egenartet for regionen og ikke det masseproduserte.

Utgangspunktet for samlingen var kyst- og fjordkulturen i Nord- og Midthordland, og dette skal også til en viss grad gjenspeiles i videre innsamling. Det har imidlertid skjedd flere endringer som gjør at dette fokuset kan tones noe ned. Det er opprettet nye museumsenheter som gjør at Hordamuseet sitt ansvarsområde nå ser ut til å være fokusert i indre Midthordland. I tillegg er det, som tidligere nevnt, foreslått at Hardanger og Voss Museum (HVM) skal ta et regionalt ansvar for innsamling fra det moderne jordbruket.

Som en hovedregel skal Hordamuseet ikke konsentrere seg om industrialiseringen, annen moderne næringsvirksomhet, urbaniseringsprosessen og forstadslivet.

Når det gjelder større gjenstander/utstyr, skal det i størst mulig grad skje en dokumentasjonsprosess fremfor fysisk bevaring. Vi skal ikke samle inn nyere fritidsbåter i glassfiber/plast.

En skal være svært restriktiv med inntak av gjenstander en har lignende av fra før. I slike tilfeller skal god tilstand, kjent proveniens, god dokumentasjon og en klar berikelse av samlingen være avgjørende.

Det er definert noen helt konkrete fokusområder for videre innsamling:

- Små, bemalte gjenstander i Os-tradisjonen (f.eks. tiner, kurver, fat)
- Komplettere samlingen av bunader/drakter
- Håndarbeid fra 1900-tallet

Andre tiltak i planperioden

Bymuseet bør i løpet av planperioden forsøke å avklare det geografiske ansvarsområdet med Hordaland fylkeskommune og andre museer i regionen, samt oppdatere eierstiftelsen sine vedtekter i henhold til dette.

Det er på sikt et mål å etablere et publikumsåpent magasin i lokalet mellom kafé og verksted. Her er det ønskelig å magasinere store gjenstander. Dette arbeidet vil starte i 2018, men vil kreve en lengre periode med avskjerming fra andre deler av museet da det må brukes som karantenerom for gjenstander som er for store til å kunne gjennomgå insektsanering.

Det er også et ønske å få utnyttet plassen noe bedre i enkelte av de eksisterende magasinene i hovedbygget, men det er usikkert om dette vil kunne prioriteres i planperioden.

Det skal gjøres noen endringer i nøkkelplanen for magasin, slik at tilgangen til magasin for uautoriserte blir redusert.

Det skal prioriteres å delta i arbeidet med en utviklingsplan for hele Hordamuseet. Videre prioritering i arbeidet med samlingen på Hordamuseet vil måtte sees i sammenheng med utviklingsplanen.

2.11 Håkonshallen og Rosenkrantzårnet

Samlingsutvikling

Det kan også i fremtiden være aktuelt å kjøpe inn suvenirer med direkte henvisning til de to byggene. Ut over det kan det være snakk om bevaring av bygningsdetaljer fra Håkonshallen og Rosenkrantzårnet, men det som eventuelt vil komme av steinmateriale skal Universitetsmuseet ta seg av. Inventar som går ut av bruk i Håkonshallen skal vurderes for innlemming i samlingen, men i svært begrenset omfang.

Andre tiltak i planperioden

Det er et mål å få sortert suvenirsamlingen slik at eventuelle dubletter blir luket ut, samt registrere ferdig det som gjenstår.

Det er et mål å få overført eierskapet til gjenstander knyttet til Håkonshallen fra Vestlandske Kunstindustrimuseum til Bymuseet.

2.12 Lepramuseet St. Jørgens Hospital

Samlingsutvikling

Lepramuseet får sjelden tilbud om nye gjenstander til samlingen. Kriteriene for videre inntak til samlingen er tilknytning til sykdommene lepra eller tuberkulose, eller til person(er) som har vært nært knyttet opp til sykdommene eller til virksomheten i institusjoner knyttet til disse sykdommene.

Andre tiltak i planperioden

Det er et mål å avklare eierskapet til samlingene, samt avklare forvaltningsansvaret for materialet i Minnerommet i løpet av planperioden. Dersom det avklares at Bymuseet skal ha forvaltningsansvaret, skal lysskjerming installeres i Minnerommet. Dersom det skulle komme gavetilbud for mer generelt medisinsk-historisk materiale, kan det vurderes innlemmet i Bymuseumssamlingen.

Det er ønskelig å dokumentere historien ved hjelp av tidsvitner (familiemedlemmer, naboer o.a.). Dette må i tilfelle skje ved hjelp av friske midler eller som del av vedtatte prosjekt i Bymuseet.

Magasinerte gjenstander/foto/arkivmateriale bør flyttes til bedre sikrede lokaler.

3 FORVALTNING AV SAMLINGENE

3.1 Generelt

Samlingsforvaltningen i Bymuseet er fundert på Spectrum standard for samlingsforvaltning⁴, på ICOMs etiske regelverk⁵, Bymuseets gjeldende strategiplan og dette plandokumentet. Dette innebærer at vi skal arbeide for en systematisk, oversiktlig og etterprøvbar forvaltning i alle ledd.

Vi skal arbeide for at en gradvis større del av de eksisterende samlingene skal være tilfredsstillende dokumentert, fotografert og tilgjengeliggjort på Digitalt Museum, samt ha akseptable oppbevaringsforhold. Store gjenstandsmengder er ikke er tilfredsstillende registrert og har uakseptable oppbevaringsforhold, noe som betyr at dette arbeidet vil pågå kontinuerlig i mange år fremover.

God forvaltning starter med faste rutiner ved mottak og i alle påfølgende ledd. I løpet av planperioden er det et mål å jobbe med skriftliggjøring av interne forvaltningsrutiner (jmf pkt. 2.1).

3.2 Inntak av gjenstander

Rutinene som beskrevet nedenfor skal bidra til at inntak til samlingene skjer etter faglig vurdering og i samsvar med dette plandokumentet.

Gavetilbud skal som hovedregel sendes skriftlig til samlingsavdelingen per e-post eller brev med foto og historikk rundt materialet.

Samlingsutvalget består av samlingsleder, ytterligere en person fra samlingsavdelingen og minst to fra andre avdelinger i museet. Utvalget skal være rådgivende vedrørende inntaksspørsmål.

Inntak til samlingene skal vurderes opp mot eksisterende samlinger og retningslinjene i gjeldende samlingsplan. Vedtak skal skje ved godkjenning av tre ansatte i samlingsavdelingen eller ved en samlingsleder og en annen ansatt. Ved uenighet eller tvil kan samlingsleder avgjøre saken. En kan sende saken på høring i samlingsutvalget før avgjørelse treffes. Ved behov kan en også innhente råd fra andre, både internt og eksternt.

I noen tilfeller vil en befarung være nødvendig. En skal da så langt mulig ha diskutert gavetilbudet med andre kollegaer i forkant. Samlingsleder skal enten delta på befarung eller gi andre ansatte fullmakter til å ta en avgjørelse på stedet. I mer omfattende saker vil en befarung danne grunnlag for en avgjørelse i etterkant. Inntak av større delsamlinger skal det fattes vedtak om hos samlingseier.

Bymuseet skal være restriktive med å ta i mot materiale fra ansatte, styremedlemmer og andre med nær tilknytning til museet, slik angitt i ICOM sitt etiske regelverk, pkt. 2.10. Dersom det likevel blir aktuelt, skal ikke vedkommende delta i vurderingen.

---

⁴ <http://www.kulturradet.no/museumsutvikling/vis-artikkel/-/spectrum-pa-norsk>

⁵ <http://www.kulturradet.no/documents/10157/2bcf94db-d79d-4b5f-834b-384ea304580f>

Det må utvises aktsomhet med hensyn til eierskap til gjenstander som vurderes innlemmet i samlingen. Dersom eierskap eller historikk synes tvilsom, kan museet ikke overta forvaltningen av materialet. En skal da vurdere behovet for å varsle politiet.

Ved aksept av gavetilbud skal skjema for gavebekreftelse fylles ut og underskrives av giver og representant for Bymuseet. Giver skal få kopi av signert skjema. Skjemaet skal lagres digitalt i Bymuseets samlingsarkiv.

Bymuseet vil i løpet planperioden prøve ut bruk av aksjonsmodulen i Primus.

Gavetilbud som ikke skal innlemmes i samlingene kan tilbys som rekvisitter/bruksgjenstander. Rekvisittansvarlig får da ansvar for å behandle saken videre.

3.3. Dokumentasjon

Alle museumsgjenstander skal registreres i Primus med eget objektnummer (museumsnummer) og nødvendige opplysninger. Bymuseet har laget en liste over punkter som skal være med i en minimumsregistrering:

Obligatoriske felt:

1. Objekttype	(Gjenstand, foto, etc.)
2. Registreringsnivå	(Enkeltgjenstand, gruppering, komplekst obj.)
3. Samling	GB, HOM, BSK, AHS, BBS.G, BYB, etc.
4. Museumsnummer	Samling + 5 siffer
5. Betegnelse	
6. Juridisk person	Giver etc. om opplysninger finnes
7. Mål	Største mål for gjenkjenning og plassbehov
8. Tilstand	
9. Alternativt nummer	Føres under referanser, dersom det finnes
10. Antall	
11. Plassering	Plasseringskode

Viktige felt:

12. Presisert betegnelse og alternativ betegnelse	
13. Emneord	Skriv gjerne flere
14. Beskrivelse	Kortfattet
15. Materiale	
16. Status	Statusfeltet

Vurderes av registrator:

17. Andre opplysninger – intern tilgang
18. Tilstand, kommentar
19. Eventuelt andre felt som er relevante

Ved registrering skal gjenstander så langt mulig ha en fysisk merking, samt en merkelapp med objektnummer etter behov.

Skriftlige tilleggsopplysninger skal enten oppbevares separat, og vises til i registreringen, eller skannes og legges inn under fanen «referanser» i Primus.

Alle nyregistreringer i Primus skal legges inn med bilde.

Gjenstander publiseres på Digitalt Museum etter hvert som de er tilfredsstillende registrert med bilde(r).

Når det gjelder målform, skal gjenstander med Hordamuseets signatur (HOM) registreres på nynorsk. Bokmål brukes for å registrere de andre samlingene.

3.4 Forebyggende bevaring

Bymuseet skal etterstrebe en forsvarlig forebyggende bevaring for samlingene vi har ansvaret for.

3.4.1 Håndtering

Bymuseet skal sørge for at ansatte har tilstrekkelig kunnskap til å håndtere museumsgjenstander på en forsvarlig måte, både med tanke på bevaring av gjenstandene og HMS for den enkelte ansatte.

3.4.2 Biologisk aktivitet

Gjenstander av organisk materiale skal i utgangspunktet gjennomgå insektsanering før de tas inn i rene soner i museumsbyggene. Dersom dette ikke er mulig, må gjenstanden plasseres der det ikke er fare for at den kan være til skade for andre gjenstander eller bygninger. Dersom gjenstanden har stått over lengre tid i lokaler uten spesiell fare for insektangrep og en ikke ser tegn til aktive angrep, så kan dette fravikes etter vurdering fra samlingsavdelingen.

3.4.3 Rengjøring

Gjenstandene skal ved behov støvsuges eller rengjøres på annen måte før magasinerings.

Mer inngående rensing av en gjenstand gjøres bare i samråd med fagperson med konserveringskompetanse.

3.4.4 Klimatiske forhold

Bymuseet har ikke tilgang til magasin med automatisk klimaregulering, bortsett fra i Fellesmagasinet for museene i Hordaland. Det er et mål å installere avfukter i Bymuseets hovedmagasin i løpet av planperioden. Det er avfukter i enkelte andre magasiner, men det er også store magasinarealer som har svært dårlige klimaforhold.

Vi skal hele tiden vurdere hvilke gjenstander som skal prioriteres for de beste magasinene og balansere dette opp mot hvilke gjenstander som tåler best å stå under mindre heldige forhold.

3.4.5 Lys

Vi skal ha som mål at lokaler der lyssensitivt materiale blir stilt ut eller magasinert i størst mulig grad skal skjermes for lys.

3.4.6 Skadelig materiale

Farlige stoffer skal håndteres med varsomhet og tilfredsstillende verneutstyr skal bekostes av Bymuseet. Vi har ikke magasiner for å oppbevare potensielt farlig materiale, og kan

derfor måtte si nei til å motta gjenstander der selve materialet eller nedbrytningen utgjør en fare. Dersom det oppdages stoffer som er skadelige enten for mennesker eller for andre gjenstander, skal det vurderes om de må tas ut av samlingen eller hvilke tiltak som må iverksettes om videre bevaring er ønskelig.

3.5 Magasinering

Magasinene ved Bymuseet i Bergen er av svært varierende kvalitet. Magasinering vil i planperioden i all hovedsak skje i museets hovedmagasin, i magasiner i Hordamuseets hovedbygning, eller i Fellesmagasin for museene i Hordaland. Det er et mål å gradvis utvikle uegnede magasiner (se pkt. 2.1).

Målet er at alle registrerte gjenstander skal få fast plassering i magasinmodulen i Primus.

3.6 Prioritering i samlingene

For å kunne drive forsvarlig samlingsforvaltning, har Bymuseet sett det som en viktig oppgave å gjøre prioriteringsarbeid i samlingene museet forvalter. Vurdering og prioritering i eksisterende samlinger vil pågå i hele planperioden. Bymuseet benytter i hovedsak sitt egenutviklede Prioriteringsskjema til dette arbeidet.

Tilsette i Bymuseet gjør vedtak om avhending/destruksjon etter nøye vurdering, så fremt ikke annet er spesifisert i den enkelte eierstiftelsens vedtekter. Ingen ansatte skal gjennomføre vurdering eller fatte vedtak på egen hånd. Det skal enten skje ved tre faste ansatte eller samlingsleder og en annen fast ansatt.

3.7 Innlån og utlån

Det skal foreligge kontrakt signert av utlåner og låntager både ved innlån til Bymuseet og utlån fra samlingene Bymuseet forvalter. Samlingsavdelingen skal ha ansvaret for alle utlån av museumsgjenstander fra samlingene. Ansatte ved andre avdelinger kan ha ansvaret for innlån, men samlingsavdelingen skal orienteres i god tid i forveien for å kunne vurdere behovet for involvering, insektsanering og lignende. Alle kontrakter skal lagres på Fellesområdet under 9 – Samling/Utlån og innlån. Kontraktene skal minimum inneholde informasjon om utlåner, låntager, adresser, telefon/epost, kontaktperson hos begge parter, informasjon om materialet, spesielle betingelser, dato for oppstart og avslutning, samt signatur.

Bymuseet i Bergen har utarbeidet en kontraktsmal for utlån, som skal brukes og tilpasses ved behov. Gjenstander som lånes ut skal være registrert i Primus, og få midlertidig plassering i databasen. Foto av de enkelte gjenstandene letter oversikten for låntager og utlåner og bør legges ved alle kontrakter.

3.8 Deponering

Bymuseet ønsker ikke å inngå nye avtaler om deponering til eller fra samlingene. Dersom det likevel skulle bli aktuelt, skal det godkjennes på direktørnivå. Skriftlig avtale skal

signeres av begge parter og sluttdato skal spesifiseres. Ansvarsforhold mellom deponent og låner skal klargjøres skriftlig. Dersom perioden skal forlenges skal det gjøres i kontraktsform.

Gjenstandene må merkes og registreres slik at de kan spores. Ved eventuelt deponi fra en av Bymuseets samlinger, skal informasjon om deponiet fremgå av Primus-registreringen.

LITTERATURLISTE

Hordaland Fylkeskommune (2015): Samlingsplan for musea i Hordaland 2015-2020

<http://docplayer.me/15954191-Samlingsplan-for-musea-i-hordaland-2015-2020.html>

ICOMs museumsetiske regelverk, norsk oversetjing, Norsk ICOM, 2014

<http://norskicom.no/wp-content/uploads/2016/02/ICOMs-museumsetiske-regelverk.pdf>

Seilfaldet, Heidi: Retningslinjer for avhending - prioritering, avhending og destruksjon av kulturhistoriske museumsgjenstandar, Kulturrådet, 2015

<http://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/retningslinjer-for-avhending>

Seilfaldet, Heidi og Bjørke, Anne: Å rydde i fortida - for framtida. Prioritering, avhending og destruksjon i museumssamlingar, Kulturrådet, 2017

<http://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/a-rydde-i-fortida-for-framtida>

SPECTRUM standard for samlingsforvaltning 4.0, oversatt til norsk av Kulturrådet, 2016

<http://www.kulturradet.no/museumsutvikling/vis-artikkel/-/spectrum-pa-norsk>